

ZPRAVODAJ 2000/4

Festival židovské kultury v Praze

V listopadu 2000 proběhla v Praze významná kulturní akce - I. ročník *Festivalu židovské kultury Devět bran*. Jeho název připomínal proslulou stejnojmennou knihu českého židovského spisovatele Jiřího Mordechaje Langra (1894 Praha - 1943 Tel Aviv).

Festival měl velmi bohatý program. Konala se četná divadelní, hudební a filmová představení, byly uspořádány výstavy, literární setkání a semináře s židovskou tematikou - to vše za účasti vynikajících domácích i zahraničních umělců a kulturních osobností. Na této události se rovněž podílelo Židovské muzeum v Praze. *Španělská synagoga* hostila řadu významných hudebních umělců. *Vzdělávací a kulturní centrum* zase nabídlo zajímavé přednášky o židovské historii (Pražské židovské město, Maharal) a aktuálních problémech židovské komunity (mo-derní antisemitismus, židovské vzdělávání).

V Centru mimo jiné vystoupil ředitel Židovského muzea, dr. Leo Pavlát, s přednáškou *Nadace RONALDA S. LAUDERA - její význam a cíle*. Jak známo, Nadace RONALDA S. LAUDERA finančně i organizačně podporuje židovské vzdělávání ve střední a východní Evropě. Od roku 1994 působí také v České republice, kde díky její pomoci vznikla v Praze židovská mateřská školka. Nadace rovněž stála u dalších vzdělávacích projektů pražské židovské obce realizovaných v následujících letech - ustavení Lauderovy základní školy *Gur Arje* a Lauderova gymnázia *Or chadaš*. Nadace se též finančně podílí na činnosti Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea. Přednáška dr. Pavláta byla doplněna dokumentárním filmem o činnosti Nadace. V samostatném divadelním vystoupení pak děti z Lauderovy školky a základní školy předvedly hru *Golem*, kterou napsala a s dětmi nastudovala Vida Neuwirthová.

Konference o Arizaci židovského majetku

Konfiskace židovského majetku na nacisty okupovaných územích byla jednou z forem potlačování práv a svobod židovského obyvatelstva a jeho vyčleňování z politického, hospodářského a společenského života. Na různé aspekty tohoto procesu a jeho důsledků se zaměřila mezinárodní vědecká konference *Arizace židovského majetku v Čechách a na Moravě*, která proběhla ve Vzdělávacím a kulturním centru ve dnech 13.-15.11.2000. Konferenci uspořádal Institut Tereziánské iniciativy ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze. Jednání se zúčastnili zástupci vědecko-výzkumných a akademických pracovišť, Univerzity Karlovy, Masarykovy univerzity v Brně, muzeí a dalších domácích a zahraničních institucí.

Projekt Zmizelí sousedé

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze zahájilo v letošním roce pod záštitou Kanceláře prezidenta republiky dlouhodobý projekt *Zmizelí sousedé*. Jeho cílem je přiblížit mladé generaci netradiční formou osudy lidí, kteří se stali oběťmi šoa. V průběhu roku se mladí lidé setkávali a hovořili s pamětníky této tragédie. Na základě těchto osobních setkání i dalších poznatků pak mimo jiné vypracovali literárně-dokumentační práce, které byly publikovány ve sborníku.

Sborník studentských prací byl představen na diskusním fóru, jež uváděl známý český spisovatel Arnošt Lustig, který sám prošel hrůzami koncentračních táborů.

Projekt se u mladých lidí i pedagogů setkal s velkým zájmem. Účastníky projektu koncem listopadu 2000 přijal prezident republiky Václav Havel.

Exponáty Židovského muzea v Praze

Sbírkové předměty v expozicích Židovského muzea v Praze často odrážejí skutečnosti či tendence charakteristické pro určitou historickou etapu ve vývoji židovské komunity. Z tohoto hlediska jsou zvláště zajímavé doklady o sblížování (asimilaci) Židů s většinovou společností, v jejímž prostředí žili. Asimilační snahy se začaly prosazovat v různých evropských státech přibližně od poloviny 18. století, a především ve století následujícím. V českých zemích nabývala asimilace výraznější podoby od první poloviny 19. století. Důležitou roli při tom sehrály reformy císaře Josefa II. na konci 18. století.

Zpočátku se Židé asimilovali k německému prostředí, od 40. let 19. století směřovala asimilace do české společnosti. Tento vývoj souvisel mimo jiné s rostoucím politickým, kulturním a společenským významem Čechů. Česká židovská asimilace se promítala zejména do vzdělání, kultury a spolkového života. Od 70. let 19. století byly zakládány různé česko-židovské organizace, např. Spolek českých akademiků-Židů, Národní jednota česko-židovská nebo Svaz českých pokrokových Židů. Židovské děti získávaly vzdělání v českých školách, čeština se používala při bohoslužbách a v tomto jazyce se tiskly také modlitební knížky, kalendáře a noviny.

O asimilačním procesu vypovídají mnohé

předměty nacházející se ve sbírkách Židovského muzea. Jedním z nich je například pláštík na Tóru z roku 1918, který pochází ze Sušice (viz snímek). Návštěvníci Židovského muzea jej mohou vidět v expozici *Dějiny Židů od emancipace do současnosti* instalované ve Španělské synagoze. Darovací text na pláštíku je napsán v češtině s použitím písmen hebrejské abecedy. Taková kombinace představuje výraznou zvláštnost. Na liturgických předmětech nebo na náhrobních kamenech asimilovaných Židů byly nápisy většinou v češtině a spojení češtiny s hebrejským písmem bylo velmi řídké.

Pláštík - tak jako mnoho jiných předmětů, o něž Židovské muzeum v Praze pečuje - má svou vlastní historii. Jak vyplývá z textu vyšítoho na pláštíku, byli donátory manželé Herman a Kamila Barthovi. Nedávno navštívila expozici ve Španělské synagoze paní Hana Grunová z USA. Když si pláštík prohlédla, ukázalo se, že jej darovali její rodiče.

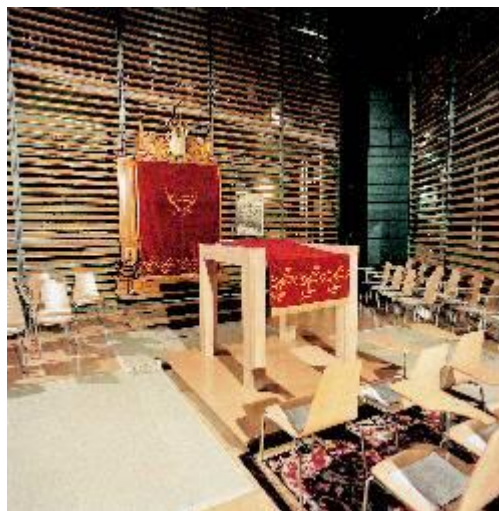
Musica Iudaica

Ve dne 2.11.-19.12.2000 se v Praze konal již 9. ročník mezinárodního hudebního festivalu *Musica Iudaica*. Festival se uskutečnil pod záštitou velvyslankyně státu Izrael, paní *Erelly Harel*. V rámci festivalu vystoupil ve Španělské synagoze významný americký kantor *Ira S. Bigeleisen*.

Nová synagoga v Liberci

Počátkem listopadu byla v Liberci otevřena nová synagoga. Jde o ojedinělou událost, neboť se jedná o první novostavbu tohoto druhu v České republice od skončení 2. světové války.

Židovská obec v Liberci patří k těm nemnoho židovským obcím v Čechách a na Moravě, které po 2. světové válce obnovily svou činnost a působí až do dnešní doby. Historie židovského osídlení na dnešním území města sahá přibližně do 14. století, kdy se zde začaly usazovat jednotlivé židovské rodiny. Samostatná židovská náboženská obec se v Liberci ustanovila až v roce 1872 a po 1. světové válce zde byla zřízena ortodoxní talmudická studovna. Za nacistické okupace byla liberecká židovská obec zrušena.

Nová synagoga vyrostla na místě původní novorenesanční synagogy, kterou nacisté zničili v listopadu 1938. Židovské muzeum v Praze přispělo k úspěšnému dovršení celého projektu odbornými konzultacemi při budování interiéru synagogy a restaurování schránky na Tóru.

Úpravy židovského hřbitova ve Fibichově ulici

Židovské muzeum v Praze převzalo loni do své správy další historický objekt Židovské obce v Praze - židovský hřbitov v pražské čtvrti Žižkov ve Fibichově ulici. Na tomto místě je pohřbena řada významných židovských osobností, např.

vrchní pražský rabín a vedoucí představitel pražské ješivy Ezechiel Landau (1713-1793), jeho žák Eleazar Flekeles (1754-1826) či vrchní rabín Šlomo Jehuda Rapoport (1790-1867).

Po převzetí hřbitova Židovské muzeum vypracovalo podrobný projekt nezbytných opatření - zejména vybudování nového oplocení, péče o náhrobky a zahradnické úpravy. V současné době se dokončuje nové oplocení. Předpokládá se, že již příští rok bude tato významná historická památka zpřístupněna veřejnosti.

Zájemci budou moci hřbitov ve Fibichově ulici navštívit na základě individuálního vyžádání.

Dílo Friedl Dicker-Brandels v Paříži

V listopadu 2000 byla v pařížském Musée d' Art et d' Histoire du Judaisme otevřena putovní výstava z díla vídeňské židovské malíčky Friedl Dicker-Brandeis (1898 Vídeň -1944 Osvětim). Židovské muzeum v Praze zapůjčilo pro tuto výstavu 8 maleb a kreseb a 25 dětských kreseb z Terezína.

Regionální výstavy s židovskou tema-tikou - Dobruška

Město Dobruška leží v Čechách severovýchodně od hlavního města Prahy. První zmínky o židovské přítomnosti ve městě spadají do doby po prvním vypovězení Židů v Čechách z královských měst roku 1543. Počet židovského obyvatelstva v Dobrušce se v průběhu doby měnil. Jeho postavení zásadně ovlivnilo zrovnoprávnění Židů s ostatním obyvatelstvem s možností svobodného pohybu od 2. poloviny 19. století. K výraznějšímu poklesu židovské populace došlo ve 20. století. Zatímco v polovině 19. století žilo v Dobrušce kolem 70 Židů, v roce 1930 to bylo již jen 39 osob. Židovská obec založená zde v 17. století nebyla po 2. světové válce obnovena. Převážná část židovských obyvatel zahynula v německých koncentračních táborech a ti, kteří přežili, se již do Dobrušky nevrátili.

Z původního židovského ghetta doloženého z roku 1721 se dochovalo několik významných objektů. Jde především o synagogu z 2. poloviny 19. století postavenou v novogotickém slohu. Byla vybudována na místě, kde původně postupně stály dvě synagogy zničené požárem. Po 2. světové válce byla synagoga prodána českobratrské církvi evangelické,

kteřá ji od té doby využívá jako modlitebnu. Další židovskou historickou památku Dobrušky představuje hřbitov, jehož nejstarší náhrobky pocházejí z konce 17. století. Velmi zajímavou stavbou je konečně dům rabína, kde byla v nedávné době objevena rituální lázeň, mikve z 18. století. Ve vestibulu tohoto rabínského domu instalovalo Městské muzeum v Dobrušce ve spolupráci s Židovským v Praze výstavu o židovských zvycích, která rovněž připomíná historii místní židovské komunity. Židovské muzeum vedle odborné pomoci poskytlo místnímu muzeu několik předmětů ze svých sbírek včetně těch, které pocházejí z Dobrušky a okolí.

Nová publikace Židovského muzea v Praze

Po vydání průvodců po expozicích ve Španělské a Klausové synagoze a Obřadní přichází Židovské muzeum s dalším titulem - *Pražské synagogy*. Po vytvoření Židovského muzea v Praze v říjnu 1994, kdy v něm byly deponovány sbírkové předměty navrácené státem Federaci židovských obcí a do správy muzea přešly historické synagogy restituované Židovské obci v Praze, byly všechny historické objekty pražského Židovského Města postupně rekonstruovány. Mnohé z nich se opravy dočkaly po dlouhých desetiletích, některé byly otevřeny po mnoha letech nuceného uzavření.

Kniha *Pražské synagogy* si všímá historie i nové podoby sedmi nejvýznamnějších pražských synagog. Navazuje přitom na podobnou publikaci vydanou počátkem 80. let, která byla zcela vyprodána. Nově zpracovaná kniha přináší podrobný umělecko-historický popis těchto unikátních památek - kovových objektů židovské Prahy doplněný bohatou fotografickou dokumentací. Kniha provádí čtenáře sedmi staletími židovské historie: od legendami opředené a dosud užívané *Staronové synagogy* (založena kolem roku 1270), přes *Pinkasovu synagogu* (1535) rodiny Horoviců (přeměněnou na působivý památník téměř 80 000 obětí válečné rasové perzekuce českých a moravských Židů), po památky na zlatý věk Židovského Města: renesanční *Vysokou* (1586) a *Maiselovu* (1592) *synagogu*. Zastoupena je i bývalá druhá hlavní modlitebna

pražské židovské obce, barokní *Klausová synagoga* (1694). Velmi zajímavou kapitolu knihy tvoří působivé fotografie zdobných maurských interiérů mladších staveb - *Španělské synagogy* (1868) a *Jeruzalémské synagogy* (1906), která byla postavena v Novém Městě jako náhrada za tři zbořené synagogy Josefova.

Autorem textu je *Arno Pařík*, autory fotografií *Dana Cabanová* a *Petr Kliment*. Publikace vychází ve dvou verzích: první obsahuje texty v češtině, angličtině a němčině, druhá ve francouzštině, španělštině a italštině. Publikace je k nahlédnutí na internetové adrese: <http://www.jewishmuseum.cz> a zájemci si ji mohou objednat na adrese

Židovské muzeum v Praze, Jáchymova 3, 110 01 Praha 1, e-mail: zmp@ecn.cz nebo prostřednictvím internetu: <http://www.jewishmuseum.cz>. Židovské muzeum připravuje rovněž vydání publikace formou CD.

Upomínkové předměty Židovského muzea

Židovské muzeum v Praze nabízí svým návštěvníkům nové upomínkové předměty:

- leporelo se záběry historických objektů Židovského muzea v Praze
- puzzle s motivy Staronové synagogy, Španělské synagogy a náhrobku rabiho Löwa
- novou sadu pohlednic s historickými památkami Židovského muzea v Praze
- dřevěné tužky zdobené ukazovátkem na Tóru
- dopisní kazetu s motivem ze svatební smlouvy (ketuby), Ferrara 1715
- havdalové svíce
- zarámovanou reprodukcí titulní strany z Knihy Tašlich (Sefer Tašlich) z roku 1829

Tyto a další upomínkové předměty si zájemci mohou zakoupit v muzejních prodejnách ve Španělské, Klausové a Maiselově synagoze nebo objednat na adrese Židovské muzeum v Praze, Jáchymova 3, 110 01 Praha 1, e-mail: zmp@ecn.cz, internet: <http://www.jewishmuseum.cz>.

Významné návštěvy

Září

Historické objekty Židovského muzea si prohlédl Jicchak Navon, prezident státu Izraele v letech 1978-1983.

Říjen

Židovské muzeum navštívila belgická královna Paola, která přijela do Prahy se svým manželem, belgickým králem Albertem III., na státní návštěvu.

Nová adresa Židovského muzea

Od února 2001 budou administrativa a odborná pracoviště Židovského muzea v Praze působit na nové adrese: U Staré školy 1, 110 01 Praha 1, tel.: 02/24 81 94 56, fax: 02/24 81 94 58. Přesné datum změny adresy bude oznámeno na internetu a v tisku.